

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu päätöksentekojärjestelmässä. Varmennetiedot tarkastettavissa kaupungin kirjaamosta.

§ 48

Kaupungin sitoutuminen Päästöttömät työmaat – Kestävien hankintojen green deal -sopimukseen

TRE:5766/11.01.00/2023

Valmistelija / lisätiedot:
Nurminen Mikko

Valmistelijan yhteystiedot

Ympäristö- ja kehitysjohtaja Kari Kankaala, puh. 050 351 3020, etunimi.sukunimi@tampere.fi

Lisätietoja päätöksestä

Lakiasiaintohtaja Laura Klami, puh. 040 543 2285, etunimi.sukunimi@tampere.fi

Päätös

Päätösehdotus hyväksyttiin.

Esittelijä: Yli-Rajala Juha, Konsernijohtaja

Päätösehdotus

Esitetään kaupunginhallituksen päätettäväksi:

Tampereen kaupunki sitoutuu ympäristöministeriön Päästöttömät työmaat – Kestävien hankintojen green deal -sopimukseen.

Tampereen Tilapalvelut Oy ja Tampereen Infra Oy osallistumisesta green dealin toteutukseen sovitaan kaupungin ja yhtiöiden välisissä palvelusopimuksissa.

Kokouskäsitely

Konsernijaosto myönsi läsnäolo- ja puheoikeuden ympäristö- ja kehitysjohtaja Kari Kankaalalle. Hän oli asiantuntijana läsnä kokouksessa asian käsittelyn ajan ja poistui ennen päätöksentekoa.

Perustelut

Tampereen kaupungin tavoite on olla ilmastoneutraali vuoteen 2030 mennessä. Se on keskeinen osa valtuuston hyväksymässä viimeisimmässä strategiassa Tekemisen kaupunki.

Green dealit ovat kansallisia, määräaikaista ja vapaaehtoisia sitoumuksia elinkeinoelämän ja julkisen sektorin välillä. Green deal -sitoumusten avulla etsitään ratkaisuja mm. ilmastohaasteisiin. Niiden avulla on tavoitteena tehostaa nykyilmaisäädännön toimeenpanoa tai täydentää sitä. Sitoumuksessa osapuolet lupaavat parhaansa mukaan edistää tavoitteiden saavuttamista. Sitoumuksella on merkitystä myös edelläkävijyyttä korostavana esimerkkinä. Tavoitteista jäämisestä ei seuraa sanktioita. Tampereen kaupunki on ollut jo vuodesta 2020 lähtien mukana kestävien hankintojen green deal sitoumuksessa 'Haitallisten aineiden vähentäminen varhaiskasvatuksen hankinnoissa'.

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu päätöksentekojärjestelmässä. Varmennetiedot tarkastettavissa kaupungin kirjaamosta.

Tässä päätöksessä on kysymys päästöttömien työmaiden green dealista. Sitoumus ehtoineen on liitteenä. Kysymys on kaupungin näkökulmasta hankintoihin liittyvästä kokonaisuudesta. Rakennusurakat hankitaan joko konsernin omilta Tampereen Infra Oy:ltä ja Tampereen Tilapalvelut Oy:ltä tai yksityisiltä toimijoilta.

Tämän päätöksen taustaksi tilattiin Motiva Services Oy:ltä päästöttömien työmaiden vaikuttavuus- ja arviointiraportti, joka on liitteenä. Työssä tehtiin markkinakartoitus Pirkanmaan yritysten valmiuksista täyttää green dealin kriteeristöä, haastateltiin green dealissa jo mukana olevia kaupunkia (esim. Helsinki) ja yrityksiä (esim. Senaatti-kiinteistöt) sekä tehtiin olemassa olevaan materiaaliin pohjautuva katsaus green dealin kokemuksista sekä taloudellisista ja toiminnallisista vaikutuksista.

Työmaat aiheuttavat 15–20 prosenttia rakentamisen päästöistä Tampereella. Työmaiden päästöt ovat esimerkiksi 3–4 kertaa suuremmat kuin joukkoliikenteen päästöt, jotka ovat reilu 10 milj. kgCO₂e. Valtaosa työmaiden päästöistä aiheutuu kaluston käyttämisestä polttoaineista, minkä lisäksi myös lämmitys ja sähkö aiheuttavat päästöjä. Liitteenä olevan vaikuttavuusarvioinnin infrarakentamisen esimerkkilaskelman perusteella raportissa todetaan, että green deal -sitoumuksella on merkittäviä vaikutuksia työmaiden sekä kasvihuonekaasupäästöihin että lähipäästöihin.

Tampereen kaupunki on merkittävä rakentaja. Tampereen kaupunkikonsernin työmaiden osuus kaikista infrarakentamisen työmaista Tampereella on suuri, tällä hetkellä arviolta noin 80 prosenttia. Kaupunkikonsernin osuus asuntorakentamisesta on arviolta noin 10 prosenttia. Lisäksi kaupunki rakentaa ja korjaa omia palvelurakennuksiaan.

Päästöttömien työmaiden green dealissa on tavoitteena luoda markkinoille etenemispolku päästöttömiin työmaihin, vaikuttaa vähäpäästöisten työkoneiden osuuden lisäämiseen ja uusien toimintamallien ja työkalujen käyttöönottoon niin työmailla kuin hankintaprosesseissa sekä organisaatioiden ja urakoitsijoiden osaamisen kehittämiseen. Green dealiin sitoutuminen edistää kaupungin oman hiilineutraalisuustavoitteen saavuttamista.

Päästöttömien työmaiden green deal -kriteeristö koskee kaupungin työmaita eli infrarakentamista, kunnossapitoa ja kunnossapidon urakointia, uudiskohteiden rakentamista sekä korjausrakentamista ja purkua. Sitoumus koskee työmaiden sisäistä toimintaa. Kuljetukset työmaalle ja työmaalta pois tulevat sopimuksen piiriin vasta 2030 jälkeen. Sitoumus koskee emokaupunkia ja liikelaitoksia, mutta lähtökohtaisesti ei yhtiöitä muuten kuin sopimusohjauksen kautta. Green dealin tavoitteisiin on sovittu erilaisia tarkoituksenmukaisuuspoikkeuksia kuten vähän käytettyjen tai harvoin uusittavien koneiden päästöt.

Ensimmäinen päästöttömien työmaiden green deal solmittiin vuonna 2020 ympäristöministeriön sekä Espoon, Helsingin, Turun ja Vantaan

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu päätöksentekojärjestelmässä. Varmennetiedot tarkastettavissa kaupungin kirjaamosta.

kaupunkien, Senaatti-kiinteistöjen ja Helsingin seudun ympäristöpalveluiden (HSY) kanssa työmailla syntyvien päästöjen vähentämiseksi. Myöhemmin sitoumukseen ovat liittyneet mm. Helsingin Kaupunkiliikenne Oy ja Väylävirasto. Toimenpiteistä ja saavutetuista tuloksista raportoidaan vuosittain.

Tampereen kaupungin sisällä green dealia on käsitelty kaupunkiympäristön ja elinvoiman ja kilpailukyvyn palvelualueilla ja niiden johtoryhmissä. Lisäksi on käyty markkinavuoropuhelua Infra Häme ry:n kanssa. Infra Häme ry:n mukaan monissa muissa kuin Tampereen kaupungin urakoissa on jo käytössä green dealin mukaiset päästöluokkavaatimukset.

Motiva Services Oy teki vaikuttavuusarvioinnin yhteydessä markkinakartoituksen 29.3. - 19.4.2024. Siihen vastasi 40 pirkanmaalaista yritystä. Vastaajat edustivat eri kokoisia ja erityyppisiä urakoita toteuttavia yrityksiä. Eniten vastaajia oli pienehköistä alle 20 hengen yrityksistä. Suurin osa vastaajista piti työkoneiden green deal kriteeristöä hyväksyttävänä (74 %). Kuorma-autojen kohdalla green deal -tasoa piti sopivana 73 prosenttia vastaajista. Tarkemmat markkinakartoituksen vastaukset löytyvät liitteestä.

Vaikka markkinakartoituksessa suurin osa piti green deal -kriteereitä sopivana, osa oli sitä mieltä, että tavoitetaso on liian kova. Kartoituksessa kysyttiin myös yritysten näkemyksiä siitä, mikä olisi sopiva ohjauskeino päästöjen vähentämiseksi. Vastauksista lisäbonukset nousivat suorituimmiksi (78 %) mutta myös vähimmäisvaatimustason asettamista pidettiin hyvänä (55 %) sen selkeyden vuoksi. Avoimissa vastauksissa korostettiin erityisesti sekä ennakoitavuutta että sitä, että kaupungilla olisi yhtenevät tavoitteet eri urakoissa.

Motivan työssä arvioitiin myös vaikutuksia Tampereen Tilapalveluihin ja Tampereen Infraan. Infran pääseminen tavoitteisiin vuonna 2026 arvioitiin haasteelliseksi. Fossiilivapaa polttoaine ja tulevaisuudessa tuleva koneiden sähköistyminen nostanee kustannuksia. Muissa green dealiin kuuluvissa kaupungeissa on arvioitu nousun olevan 2–5 prosenttia. Helsinki aloittanee tarkemmat neuvottelut oman liikelaitoksensa kanssa kesän kuluessa. Tilapalveluiden toimintaan ei raportissa arvioida green dealilla olevan suurta taloudellista vaikutusta. Myöskään Senaatti ei ole havainnut työmaiden tai työkoneiden vaatimusten vaikuttaneen talonrakentamisen tarjouksiin tai kustannuksiin (haja-asutusalueita tai muita poikkeuksia lukuun ottamatta).

Kaupungin kiinteistöt, tilat ja asuntopolitiikka -palveluryhmä ja Tampereen Tilapalvelut Oy katsovat, että heidän toiminnassaan green dealiin liittyminen on kannatettavaa. Tampereen Tilapalvelut Oy on pilotoinut päästöttömien työmaiden green deal -ehtojen mukaista toimintaa talonrakentamisessa, ja todennut, että näihin tavoitteisiin pystytään ja että merkittävää vaikutusta tarjoushalukkuuteen ei ollut.

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu päätöksentekojärjestelmässä. Varmennetiedot tarkastettavissa kaupungin kirjaamosta.

Kaupungin kaupunkiympäristön rakennuttaminen ja ylläpito - palveluryhmän näkemys on, että sitoumukseen liittyminen on tarkoituksenmukaista pitkän tähtäimen ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi.

Infrarakentamisessa vastaavaa pilottia kuin talon rakentamisessa ei ole tehty. Vuonna 2024 noin neljäsosassa kaupungin infraurakkakilpailutuksista on käytetty vähimmäisvaatimuksena green dealin mukaisia päästöluokkia ja HVO-polttoaineen käyttöä. Tarjouksia on tullut hyvin, eikä kustannusten nousua ole havaittu.

Kaupunkiympäristön rakennuttaminen ja ylläpito -palveluryhmä ja Tampereen Infra Oy arvioivat, että HVO-polttoaineen käytöstä urakoissa syntyy jonkin verran lisäkustannuksia urakoista riippuen. Tampereen Infra Oy arvioi, että raskasta kalustoa vaativien urakoiden kustannusnousu saattaisi olla jopa 10 prosenttia. Oman ajon osalta kustannusnousu on Infran arvion mukaan noin 0,2 milj. euroa. Tampereen Infra Oy:n kalusto täyttää markkinoita huonommin Euro6- ja Stage IV -ehtoja: vain 40 prosenttia omasta kalustosta täyttää ehdot. Oman kaluston uusimisesta tulee tehdä sitoumukseen liittymisen jälkeen uusimissuunnitelma. Tampereen Infra Oy arvioi kaluston uusimisen tuottavan noin 0,6 milj. euron vuotuisen kustannuslisän riippuen siitä, millä aikataululla kaluston uusiminen tehdään.

Green deal -sitoumuksen haastavin kohta infrarakentamisen näkökulmasta tällä hetkellä on se, että nykyisessä sitoumuksen mukaan vuodesta 2026 alkaen hankintayksikön työmailla käytettävästä kalustosta vähintään 20 prosenttia toimisi sähköllä, biokaasulla tai vedyllä. Sähköisten työkoneiden kehitys on hidastunut sitoumuksen alkuaajoista koronan ja Ukrainan sodan vuoksi globaalisti, joten tämän tavoitteen saavuttaminen on käytännössä epätodennäköistä, vaikka pienen kokoluokan työkoneissa sitä voidaan osaltaan edistää.

Muissa kaupungeissa ei ole havaittu tarjousten vähentymistä tai kallistumista green deal -ehtojen vuoksi. Myöskään kaluston saatavuus toistaiseksi ei ole muodostunut suureksi ongelmaksi.

Selvitysraportti ei ennakoivasti merkittäviä kustannusnoussuja Tampereelle, jos kaupunki liittyy green dealiin. Rakentamisessa vaikutus muissa kaupungeissa on ollut alle prosentin. Katujen kunnossapidossa fossiilivapaa polttoaine nostaa kustannuksia, mutta se on käytännössä pienentynyt koventuneen kilpailun myötä. Vuoden 2026 jälkeen nousu voi raportin mukaan olla joitain prosentteja kuten esimerkiksi Helsinki on arvioinut. Green dealin kilpailutuskriteereillä ei ole ollut muissa green dealiin kuuluvissa kaupungeissa merkittäviä vaikutuksia myöskään tarjousten määrään. Helsingissä isommat yritykset ovat pystyneet tarjoamaan normaaliin tapaan, eikä hintataso ole juurikaan noussut, mutta joissakin tapauksissa pienemmistä yrityksistä osa on jättänyt tarjoamatta ja osa on tarjonnut korkeampaan hintaan. Espoossa Green deal -kriteerit eivät ole vaikuttaneet tarjousten määrään ja urakoiden kustannuksiin.

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu päätöksentekojärjestelmässä. Varmennetiedot tarkastettavissa kaupungin kirjaamosta.

Green dealin vaikuttavuuden yksi keskeinen elementti on se, että kaupungin rakennushankkeista poistuvat nopeasti kaikkein eniten päästöjä tuottavat koneet ja laitteet. Sitoumuksen vaikuttavuus kasvaa vuoden 2030 jälkeen, kun kuljetukset työmaalle tulevat mukaan. Kaiken kaikkiaan sitoumus tulee kaupungin hiilineutraaliustavoitetta.

Koska Tampereella keskeiset tämän green dealin toiminnot on ulkoistettu Tampereen Tilapalvelut Oy:lle ja Tampereen Infra Oy:lle, tulisi nämä yhtiöt kytkeä green deal -sitoumuksen noudattamiseen kaupungin ja yhtiön välisissä palvelu- tai muissa sopimuksissa tarkoituksenmukaisella tavalla. Muista kaupungin omistamista ja rakentamista tekevistä yhtiöistä Hiedanrannan Kehitys Oy:llä on omat tiukat ympäristökriteerinsä, samoin Tampereen Raitiotie Oy:llä, joten niitä ei ole tarpeen sitouttaa tähän green dealiin. Asuntorakentamisen yhteisöt ja muut infran tai talojen rakentamista tekevät kaupunkikonserniin kuuluvat yhtiöt toimivat itsenäisesti ilman kaupungin tilauksia, joten niitä tämä green deal ei koske.

Green dealin toteutuksesta ja yhteistyöstä vastaavat infrarakentamisen osalta kaupunkiympäristön rakennuttaminen ja ylläpito -palveluryhmä sekä talonrakentamisen osalta kiinteistöt, tilat ja asuntopolitiikka -palveluryhmä. Konsernihallinnon hankintapalvelutiimi osallistuu hankintojen valmisteluun ja green dealin vuosiraportointiin. Kaupunkiympäristön ilmasto- ja ympäristöpolitiikan yksikkö antaa ilmastonmuutokseen ja päästölaskentaan liittyvää asiantuntijatukea.

Tiedoksi

Kari Paju, Mikko Nurminen, Heli Hirvelä, Milko Tietäväinen, Virpi Ekholm, Kari Kankaala, Kimmo Myllynen, Auli Heinävä, Enni Leppälä, Tanja Tyvimaa, Lauri Niemi/Tampereen Infra Oy, Petri Mölsä/Tampereen Tilapalvelut Oy

Liitteet

- 1 Päästöttömät työmaat - Kestävien hankintojen green deal -sopimus
- 2 Päästöttömät työmaat green deal -sopimukseen liittymisen vaikutukset Tampereen kaupungille, Motiva Services Oy

Nähtävilläolo ja tiedoksianto asianosaiselle

Pöytäkirja asetetaan nähtäväksi 28.5.2024 kaupungin internetsivulle www.tampere.fi.

Päätös on lähetetty sähköisesti 24.5.2024.

Asia liitteineen on katsottavissa kaupungin internetsivulla www.tampere.fi. Pyydettyessä ote toimitetaan liitteineen.

Muutoksenhakuviranomainen

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu päätöksentekojärjestelmässä. Varmennetiedot tarkastettavissa kaupungin kirjaamosta.

Päätökseen ei voi hakea muutosta.

Tampere

24.05.2024

Noora Jalonen

Hallintosihteeri

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu päätöksentekojärjestelmässä. Varmennetiedot tarkastettavissa kaupungin kirjaamosta.

Muutoksenhakukielto

§48

Muutoksenhakukielto

Oikaisuvaatimusta tai valitusta ei saa tehdä päätöksestä, joka koskee:

- vain valmistelua tai täytäntöönpanoa (KuntaL 136 §)
- virka- tai työehtosopimuksen tulkintaa tai soveltamista ja viranhaltija on jäsenenä viranhaltijayhdistyksessä, jolla on oikeus panna asia vireille työtuomioistuimessa (KVhl 50 § 2 mom.)
- etuusto-oikeuden käyttämättä jättämistä (EtuostoL 22 §)
- varhaiskasvatuslain 57 §:n mukaista huomautusta tai huomion kiinnittämistä (Varhaiskasvatuslaki 63 § 2 mom.)